Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

Maa- ja metsätalousministeriön vastaus valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston kuulemisessa 27.9.2023 (HE 15/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi) esitettyihin kysymyksiin:

Kansallisesti rahoitettavat biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidonta-investointien tuet (momentti 30.10.40 Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset)

Kansallisesti rahoitettavien biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidonta-investointien tuen tavoitteena on edistää biomassojen ravinteiden prosessointia, kierrätyslannoite-valmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä, ravinteiden kierrätyksen logistiikkaa ja palveluratkaisuja sekä korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä biomassoista. Lisäksi tavoitteena on edistää ravinteiden kierrätykseen ja resurssitehokkuuteen sekä biokaasuun liittyvää osaamista ja investointien syntymistä, jotka ovat alan kehitykseen verrattuna uusia ja testaamattomia. Tukea voidaan lisäksi myöntää uusiutuvan energian tuotantoa koskeviin toimenpiteisiin, jotka liittyvät kiinteästi alan toimintaan. Investointituella tuetaan ensisijaisesti PK-yritysten tuotantomittakaavaisia investointeja koneisiin, laitteisiin ja rakennuksiin, joiden tarkoituksena on käsitellä lantaa tai biokaasulaitoksen rejektejä pitkälle jalostetuiksi lannoite- tai ravinnevalmisteiksi.

Osana Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelmaa näillä investointituilla on ollut tavoitteena saada kiertotaloustavoitteiden mukaisesti jalostettua biomassoja ruuantuotannon tuotantopanoksiksi (kierrätyslannoitteiksi). Jätesivuvirtojen ollessa kyseessä, on tärkeää varmistaa turvallinen lannoituskäyttö. Investointituen tavoitteena on ollut myös ruuantuotannon tuotantopanoksien omavaraisuuden lisääminen valtakunnallisesti.

Investointituki täydentää Ravinnekierrätyksen kokeiluohjelman puitteissa tehtävää TKI-työtä ja kehittämistuki ja investointituki yhdessä edistävät valtakunnallisesti biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidonta-alan ketjua ideoinnista ja tuotekehityksestä aina tuotantomittakaavan toimintaan saakka. Kokonaisuudesta käytetään nimitystä Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma (RKKO).

Rahoitus on ollut osa huoltovarmuuspakettia ja vihreän siirtymän kokonaisuutta ja ovat osa aiemmin päätettyä maatalouspakettia. Määräraha on laskettu mukaan myös MMM:n rahoitukseen Saaristomeriohjelman ja Biotalousohjelman toteuttamiseen. Välttämättä investoinnit eivät realisoidu suoraan Saaristomeren valuma-alueelle, mutta hyöty ja vaikuttavuus näkyvät myös siellä alan kehittymisen myötä. Kyseinen rahoitus vauhdittaa kokonaisuudessaan biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointeja, jotka ovat tärkeitä maaseudun kehittymisen, kokonaiskestävän ruokajärjestelmän ja kilpailukyvyn sekä ruokaturvan ja huoltovarmuuden varmistamiseksi ja ympäristö- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

Kokonaan kansallisesti rahoitettavien biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointeihin on osoitettu kolmivuotista siirtomäärärahaa

- Vuoden 2022 II LTA:ssa 7,0 milj. euroa (käyttöaika 2022-2024)
- Vuoden 2023 TA:ssa 7,5 milj. euroa (käyttöaika 2023-2025)

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisista säästöistä momentin vuoden 2022 määrärahaan kohdentuu 6,0 milj. euroa ja 4,0 milj. euroa vuoden 2023 määrärahaan.

Vuoden 2023 alusta toteutettu viestintä- ja tiedotuspanos alkaa näkyä toimijoiden aktivoitumisena. Yritysten uskallus ja innokkuus ravinnekiertoalan investointeihin on nyt elpymässä ja alan tutkimus- ja kehitystyön tulokset ovat muuttumassa liiketoiminnaksi. Investointirahoitusta haettiin 31.8.2023 päättyneellä hakujaksolla yhteensä noin 4,2 milj. euroa (investointien kokonaissumma on noin 8,3 milj. euroa), mutta hallitusohjelmasäästöjen vuoksi vain osalle näistä investoinneista on mahdollista myöntää rahoitusta. Toimijoilla on valmisteilla myös muita vastaavia investointeja alan kehitykseen verrattuna uusiin ja testaamattomien menetelmien investointeihin ml. meren ravinteiden poistoon.

Investointirahoitusväline on luotu vielä alkuvaiheessa olevien tuotantomittakaavan investointien rahoituspuutteeseen, pk-toimijoiden investointeihin, joita ei ole voitu rahoitta muista välineistä. Leikkausten jälkeen on riskinä, että alan kehitystyön tulokset eivät realisoidu markkinaehtoiseksi toiminnaksi, tai ainakin alan kehittyminen hidastuu. Jatkossa on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan etsimään ja tuomaan esille muita rahoitusmahdollisuuksia.

Turvepeltojen ilmastotoimet (momentti 30.20.42)

Vedenpinnan nostaminen turvepelloilla on maatalouden kasvinhuonekaasupäästöjen vähentämisen kannalta merkittävin toimi. Vedenpinnan nostamiseen on kannustimia CAP-suunnitelmassa, mutta ne eivät ole riittäviä päästöjen vähennystavoitteita ajatellen. Kevään 2022 huoltovarmuuspaketin yhteydessä päätetyllä kertaluonteisella 30 milj. euron määrärahalla olisi ollut mahdollisuus luoda ja pilotoida erilaisia vaihtoehtoja pohjaveden pinnan nostamiseksi. Määräraha on osa Orpon hallitusohjelman säästöjä.

Momentille 30.10.64 (Alueellinen ja paikallinen maaseudun kehittäminen) maaseutuyritysten kansalliseen energiainvestointien tukeen kohdentuvat säästöt ja mahdollisuudet rahoittaa näitä investointeja Makerasta

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman maaseudun yritysrahoituksella tuettavien investointien tukipäätökset tuli tehdä 31.12.2022 mennessä, mutta hankkeiden toteutus ja maksatukset voivat jatkua v. 2025 loppuun asti. Lähtökohtana oli, että EU:n rahoitus käytetään ensin ja sen jälkeen siirrytään käyttämään kokonaan kansallista rahoitusta (10 milj. euroa), joka oli osa ns. huoltovarmuuspakettia (II LTA 2022). Kokonaan kansallinen rahoitus jäi kuitenkin sitomatta vuoden 2022 loppuun mennessä.

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman päättymisen jälkeen alkaneella uudella rahoituskaudella energiainvestointeja tuetaan Suomen CAP-suunnitelmasta 2023-2027. CAP-suunnitelman suunniteltu EU-osarahoitus uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden investointeihin on 15 milj. euroa vuosille 2023-2027. Lisäksi uudella rahoituskaudella on käytettävissä huoltovarmuuspaketin 10 milj. euron rahoitus (TA23). Kaikkiaan käytettävänä on 25 milj. euroa maaseudun yritysrahoituksella tuettaviin energiainvestointeihin. Aiemman toimintatavan mukaisesti energiainvestointeihin tarkoitettu kansallinen rahoitus on suunniteltu otettavan käyttöön sen jälkeen, kun EU:n maaseuturahaston osarahoittama tuki on käytetty. CAP-suunnitelman mukaisia, momentilta 30.10.64 rahoitettuja uusiutuvan energian ja biopolttoaineiden investointeja suunnataan hajautetun uusiutuvista energialähteistä kestävästi tuotetun energian ja biopolttoaineiden käytön edistämiseen. Tuki on tarkoitettu mikro- ja pienyrityksille. Tuensaajina voivat olla uudet tai toimivat yritykset yritykset/yrittäjät, joilla on edellytykset investoida ja kehittää toimintaansa maaseutualueilla.

Vuoden 2022 lopussa päättyneeltä ohjelmakaudelta käyttämättä jäänyttä 10 milj. euron kansallista rahoitusta ei budjetoitu uudelleen vaan rahoitus osoitettiin hallitusohjelman säästöksi. Mikäli kiinnostus energiainvestointeja kohtaan kasvaa rahoituskauden aikana, voi rahoitus loppua kesken. Tämä vaikuttaisi kielteisesti hajautetun energiantuotannon investointeihin ja huoltovarmuuteen sekä vihreän kehityksen etenemiseen. Kansallisesta rahoituksesta luopuminen tässä vaiheessa osana sopeutumistoimia heijastuisi siten rahoituskauden loppupuolelle. Tässä tapauksessa kyseisiin investointeihin ei voitaisi enää kauden lopulla myöntää tukea.

Valtion vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa osoitettiin 35,7 miljoonan euron määräraha Makeraan. Tästä määrärahasta 35,0 miljoonaa euroa liittyy huoltovarmuutta ja vihreää siirtymää tukevaan kokonaisuuteen. Maatilojen energiantuotantoon ja –käyttöön sekä muihin huoltovarmuuteen liittyviin investointeihin osoitettiin 28,0 miljoonaa euroa ja maksuvalmiuslainojen myöntövaltuuden täysimääräinen käytön mahdollistamiseen 7,0 miljoonaa euroa. Siirrettävästä määrärahasta 0,7 miljoonaa euroa on tarkoitettu peltopankki-pilotin toteuttamiseen Makerasta rahoitettavan tilusjärjestelytoiminnan maanostojen yhteydessä.

Vuonna 2022 maatalouden rakennetuet myönnettiin EU:n osittain rahoittamina ja lisäksi investointeja on tuettu EU:n elpymisvälineen rahoituksen turvin. Uusi CAP-kausi käynnistyi vuoden 2023 ja maatalouden rakennetuet rahoitetaan kokonaan EU:n osittain rahoittamina lukuun ottamatta Makeraan kohennettua 28,0 miljoonaa euroa, joka on osa maatalouden rakennetukien rahoituskehystä. Energiainvestointiavustushakemuksia saapui vuoden 2023 ensimmäisellä ja toisella hakujaksolla lähes 30,0 miljoonaa euroa, kun koko CAP-suunnitelmakaudelle on varattuna yhteensä 40,0 miljoonaa euroa. Tämä muodosti akuutin rahoitusvajeen energiainvestointeihin. Makeran joustavuus yllättävissä rahoitustarpeissa mahdollisti myöhemmille vuosille suunnitellun maatilojen energiatuotantoon osoitettujen varojen käytön jo vuoden 2023 aikana.

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

Makeraan ei ole kohdennettu muita energiainvestointivaroja. Makerasta annetun lain mukaan varoja voidaan käyttää maatilatalouden rakenteen parantamiseen, maaseutuelinkeinojen edistämiseen, maaseudun elinolosuhteiden ja toimeentulomahdollisuuksien parantamiseen sekä näiden toimenpiteiden kehittämisen edistämiseen. Edelleen Makeran varoja voidaan käyttää myös muihin kuin mainitun lain mukaisiin tarkoituksiin sen mukaan kuin siitä erikseen lailla säädetään. Mainitun lain mukaan Makeran varoja voidaan valtion talousarviossa osoittaa myös muihin maatilatalouden kehittämistarkoituksiin.

Lintuinfluenssan vuoksi turkistarhaukselle maksettavat korvaukset (mom. 30.20.20 Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta)

Viranomaisten lopettamien eläinten käypä arvo korvataan täysimääräisesti. Vastaava korvaus maksetaan kaikista kotieläimistä, jotka viranomainen määrää lopetettavaksi eläintautilain nojalla. Tällaisia lopetusmääräyksiä annetaan tiettyyn tautiluokkaan nimettyjen eläintautien esiintyessä, eli a-c luokan eläintaudit (luokitus tulee EU lainsäädännöstä) ja muut torjuttavat eläintaudit (kansallinen tautiluokitus, tähän kuuluu turkiseläinten korkeapatogeeninen lintuinfluenssa). Eläintauti voidaan myös nimetä eläintautilain nojalla valvottavaksi eläintaudiksi. Tärkein tässä luokassa oleva eläintauti on salmonellatartunta naudoissa, sioissa, kanoissa ja kalkkunoissa. Valvottavien eläintautien kohdalla viranomainen ei aina määrää eläimiä lopetettaviksi, vaan eläintaudin hävittäminen on eläinten omistajien vastuulla. Tietyissä tapauksissa viranomainen voi määrätä eläimiä lopetettaviksi taudin hävittämiseksi eläimen omistajan hakemuksesta, tällöin korvaus on enintään kolme neljäsosaa eläimen käyvästä arvosta. Salmonellatartuntojen hävittäminen on pitkään perustunut jalostusportaan ottamiin ryhmäetuvakuutuksiin, mutta vakuutusyhtiöt ovat nyt vetäytymässä tästä ja tilalle täytyy luoda toisenlainen ratkaisu. Ylipäätään vakuutusyhtiöiden kiinnostus tarjota vakuutuksia tarttuvien eläintautien varalta on laimeaa, ja tämä koskee myös muita Euroopan maita. Useimmissa maissa valtio maksaa korvaukset eläinten omistajille lopetettujen eläinten käyvästä arvosta. Joissakin maissa korvaukset maksetaan valtion perustamasta rahastosta, johon kerätään veroluontoisia maksuja eläinten omistajilta.

Vuoden 2023 varsinaisen talousarvion määrärahasta on syyskuun 2023 loppuun mennessä maksettu 170 000 euroa raatojen käsittelylaitokselle. Lisätalousarvioon ehdotettu määräraha on arvio tulevista kustannuksista. Tarkkaa arviota ei vielä ole, koska ei vielä tiedetä, paljonko eläimiä tullaan lopettamaan eikä ole vielä saatu korvaushakemuksia, joista voitaisiin laskea eläinkohtainen korvaus.

Elintarvikkeiden vienninedistäminen verrokkimaissa ja kansallisten elintarvikeattaseoiden käyttö

Selkeimmällä verrokkimaallamme Ruotsilla on vientiin keskittynyt elintarvikealan attasea vain Pekingissä. Panostukset vienninedistämiseen tukipalveluineen, lähinnä Business Swedenin kautta ovat kuitenkin suhteellisestikin huomattavasti Suomen panostuksia suuremmat.

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

Verrokkimaina elintarvikeviennissä käytetään usein myös talouden koon ja asukasluvun suhteen Suomen kanssa hyvin samankaltaisia Tanskaa ja Irlantia. Tällöin on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että sekä Irlannin että Tanskan maataloustuotanto on pitkään ollut lähtökohdiltaan paljon enemmän vientiin tähtäävää ja määrältään huomattavasti Suomea suurempaa, molempien maiden elintarvikevienti on moninkertaista Suomeen verrattuna.

Tanskalla on perinteisesti ollut laaja elintarvikeviennistä vastaava maatalousattaseaverkosto myös useissa Euroopan maissa, mutta verkostoa on viime vuosina ajettu alas Euroopassa ja kasvatettu EU:n ulkopuolella. Tällä hetkellä Tanskalla on elintarvikeviennistä vastaavia maatalousattaseoita ainakin Pekingissä, Tokiossa, Bangkokissa, Washingtonissa ja Lontoossa. Tanskan panostukset yleisiin vienninedistämistoimiin tukipalveluineen ovat huomattavasti Suomea suuremmat.

Irlannin ulkoministeriö ja muut paikalliset vienninedistäjäorganisaatiot ovat panostaneet erittäin paljon vienninedistämistoimiin, erityisesti viimeisimmän viidentoista vuoden ajan. Myös elintarvikevientiä edistävien maatalousattaseoiden verkosto on laaja ja sitä on vahvistettu erityisesti Aasian suunnalla. Perinteisesti Irlannilla on luonnollisesti vahva edustus USA:n ja UK:n markkinoilla.

Petoeläinten aiheuttamien porovahinkojen korvaaminen (momentti 30.40.42.)

Porovahingot 2021, korvattu 2022
Löydetyt porot 6 785 783 (sis. maastotarkastukset)
Vasahävikki 2107517,81
Yhteensä 8 893 300

Porovahingot 2020, korvattu 2021
Löydetyt porot 7 248 821 (sis. maastotarkastukset)
Vasahävikki 2 134 867
Yhteensä 9 383 688

Porovahingot 2019, korvattu 2020
Löydetyt porot 4 761 526 (sis. maastotarkastukset)
Vasahävikki 2212916
Yhteensä 6 974 442

Porovahingot 2018, korvattu 2019
Löydetyt porot 5 194 334 (sis. maastotarkastukset)
Vasahävikki 2073027
Yhteensä 7 235 411

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

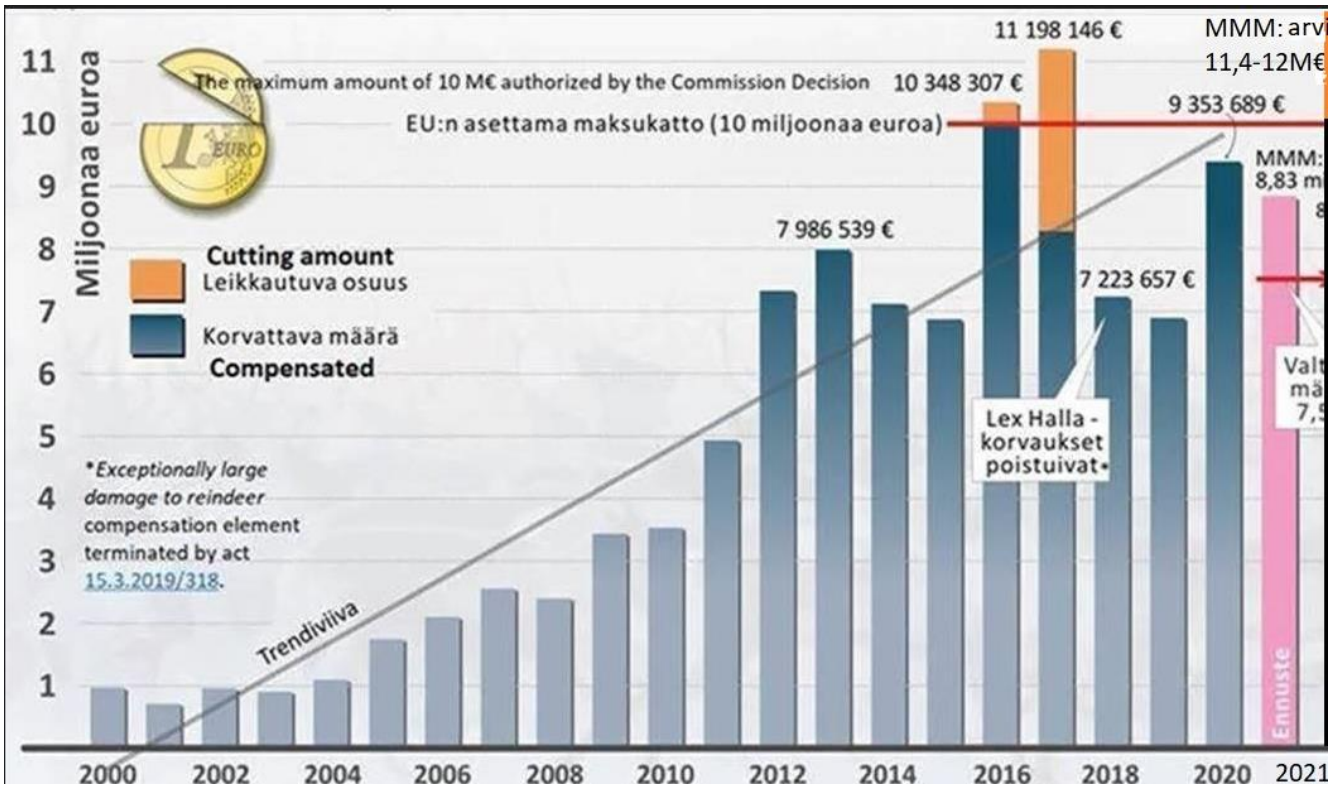

Kuva. Poikkeuksellisten suurten porovahinkojen –korvauselementin eli ns. LexHalla-korvauselementin poisto riistavahinkolaista (RVL 15§) joka oli noin 2,4 milj. selittää miksi vahingot tippuvat 2018 alkaen merkittävästi. Alkuperäinen lähde: Paliskuntain yhdistys, mutta kuvaa on muokattu MMM:ssä. Vuoden 2021 vahingot olivat kuvan ennusteesta poiketen 8, 89 milj. euroa ja 2022 vahingot jäivät alle 10 milj. rajan.

Riistavahinkolain säätämisen yhteydessä käydyssä notifiointiprosessissa Suomi sai komissiolta luvan maksaa porovahinkokorvauksia osana pohjoisen tuen 142 artiklan tukea. Oikeusperusta oli alun perin suunniteltu vain tilapäiseksi. Vuonna 2013 Suomi ehdotti, että komissio asettaisi oikeusperustaksi pohjoisen tuen päätöksen sijasta yhteisiä markkinajärjestelyjä koskevan asetuksen (Single CMO Regulation) artiklan 182(1). Komissio hyväksyi Suomen esityksen 31.3.2016 täytäntöönpanopäätöksellä (C(2016) 1752 final) porojen ja porotuotteiden tuotantoon ja kaupan pitämiseen Suomessa myönnettävien kansallisten tukien sallimisesta. Komission päätöksessä suurpetojen porotaloudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamisen maksuvaltuus on enintään 10 miljoonaa euroa.

Vuonna 2018 suurpetojen tappamiksi ilmoitettujen porovahinkojen, poikkeuksellisten suurten porovahinkojen (ns. Lex Halla) ja vasahävikin korvausmäärä oli noin 10,4 miljoonaa euroa. Koska maksuvaltuus ylittyi, jouduttiin suorittamaan korvausten vähennys. Vähennyksen suuruus oli 4 %, joten korvaustasoksi muodostui 96 %.

Komission maksukatto ei kuitenkaan ollut syynä vuoden 2017 porovahinkojen korvausten leikkaamiseen vaan se, ettei vuoden 2018 talousarvion momentilla (Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen) ollut suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen ja kotieläinvahinkojen korvaamiseen varattu enempää kuin 7,95 miljoonaa euroa. Käytettävissä oli edelliseltä vuodelta siirtyvää erää 0,975 miljoonaa euroa. Vahinkojen

Matti Hyytinen
Talousjohtaja
Maa- ja metsätalousministeriö
3.10.2023

korvaamiseen oli siten käytettävissä yhteensä 8,85 miljoonaa euroa. Yhteensä kaikki suurpetojen aiheuttamat vahingot ovat 11,9 miljoonaa euroa. Koska momentilla 417.30.40.42 ja momentilla 30.40.42 ei ole määrärahoja vuonna 2017 aiheutuneiden petovahinkojen tai maastotarkastusten korvaamiseksi täysimääräisesti, jouduttiin suorittamaan riistavahinkolain 9 § 2 momentissa ja riistavahinkoasetuksen 10 §:n 1 momentissa todettu korvausten vähennys. Vähennyksen suuruus oli 26 %, joten korvaustasoksi muodostui 74 %. Leikkaus koski myös petoeläinten aiheuttamia viljelys-, eläin- ja irtaimistovahinkoja. Sittemmin riistavahinkolaki on muutettu siten, ettei niitä voi enää leikata, koska niiden ennustettavuus on parempi. Ne korvataan aina täysimääräisenä.

Vuoden 2017 vertailukelpoinen laskennallinen korvausarvo löydettyä poroa kohden oli 2280€/poro. Lex Halla korvauksen kumoamisen jälkeen laskennallinen korvausarvo löydettyä poroa kohtaan putosi 1703€/poro. Tämän jälkeen laskennallinen korvaus on ollut välillä 1780-2000€ löydetty poro vaihdellen vähän porolajeista. Eniten pedot tappavat aikuisista poroista siitosvaatimia.